

מסורת הש"ס

(א) י"ג רבנן, (ב) נלקמן לג: ביצה טו: תענית כ"א, (ג) סנהדרין יז: מגילה ט"ז, (ד) פסחים יב: ע"ש, (ה) [נכון חמת יין שהוא חסר חורק לחסר אכן שחמלה וזה לא מעלה ולא מוריד וטוב היה שחמלהו יין שלי"ה והביאו הגמ"ל סי' קנז סק"ג], (ו) תוספתא ברכות פ"ב (לקמן קדושין ג,א), (ז) מס' ד"א פ"י ע"ש ו"ע, (ח) ברכות כו: פ"ט, (ט) שם נדרים יז, (י) ופ"י ברכות כח:, (יא) ופ"י צ"ב דף ט ע"ב,]

תורה אור השלם 1 לכן בה אֶעֱשֶׂה לך יִשְׂרָאֵל עַקֵּב בִּי ואת אֶשְׂרֶיךָ לךְ הַבּוֹן לְקִרְיַת אֱלֹהֶיךָ ויִשְׂרָאֵל:

עמוד ד רב 2 מסדר אגנו משמע תורה גם תפלתו תועבה:

משילי כח ט ויהי ממקדתי וישב משה לישפט את העם והעמד הקעש על משה מן הבקר עד הערב שבות יה יג 4 והקרא אֱלֹהִים לְאֹרֹךְ יוֹם לְבִיחֹה אֵלָּה לְשׁוֹן חֲלֹשׁ דַּעֲמִיחֹה וּלְשׁוֹן חֲלֹשׁ לְבִיחֹה לְשׁוֹן תַּעֲמִית הוֹא' שֶׁלָּה סַעֲדוּ כֹל הַיּוֹם. תַּנָּה לְהוֹ חִיִּיא בַר רב שֶׁאִין צְרִיכִין לִישַׁב וּלְיֻדוֹן כֹּל הַיּוֹם אֵלָּה מִקַּלַּת הַיּוֹם וּמֵה שֶׁאִמַּר מִן הַבֶּקֶר עַד הַעֶרֶב בִּרְאשִׁית שֶׁאִמַּר בִּזְרָעֵי הַיּוֹם וְהַיָּרֵךְ בִּבְקֵר יִאֲכֹלֶה: אֶשְׂרֶיךָ אֶרֶץ שְׁמֹלֶכֶךָ בֵּן חֲדָרִים וְיִרְדֵּךְ בַּעַת יֵאֱכֹלוּ בַּגְּבוּרָה וְלֹא בִשְׂחִית:

קהלת י טו-יז

גליון הש"ס
גב' לבוש ותכשיב. ע"י כריתול ל ע"כ: תוס' ד"ה ב"החותא וכו' ולי"ה לשוני קושיא קמ"הא וכו'. ועמ' זה פסחים ע"ה ע"ה וכו' שכתב המהרש"א שם ודכמותו זה ע"ה מ"ה"ה הם לוי' דלפסד ופגמים ז ע"ה מ"ה"ה דלמא, וכדמצינ' פ"ב דצ"ב במלגמות ד"ה ועוד סי' אלא אמר רבנא: ד"ה דין אמת וכו' לאפוקי דין מדינה. ע"י מנינה ט"ז ע"כ מדי"ה הדין וצ"ב מ' פ"ב:

לעני רש"י

קאלצו"ס [קלצוני"ש]. גרב, נעל קל. מרצ"ר [מרצוני"ר]. לישב אצבעות. קלצוני"ש [קניוליב"ש]. שם פרטי.

מוסף רש"י

חיי שעה. עולם הזה (ותענית כא). בגבורה של תורה. שטסקון בגבורת ההכמה והכניס (קהלת י"ז). מאכל לודים. לודים ולפטים רעמנטים הן אלא שהלפטים נעזרין כל הילול ושנים שריתם שעה ראשונה ואוכלין כשנים (פסחים יב). מאכל יורשים. לאו משום רעמנטות אלא הוליל ולא עמלו בו (שם). לבית המרחץ. בית שעשוי לחמץ בן, וג' בתים הן זה לפניו מזה, פנימי לחמלה, חיצון שטומדים שם מלובשים, ביטוי ששטשין שם גססין (ושב"ס ב"ב טז).

יציאות השבת פרק ראשון שבת

לא שכיחא שכרות. אין דרך להשתכר מצע"י לפיכך גומר ויתפלל אצל צליה עשוי להשתכר בסעודתו: **היון לקראת אלהיך**. התנאה לפניו: **רמי פוזמקי**. נותן אנפילאות חשובים צרגליו וצלע"ז קאלצו"ס: **שדי גלימא**. משליך אדרתו מעליו שלא יראה כחשוב:

ופכר ידיה. חובק ידיו באלצבעותיו מרצ"ר בלע"ז כאלס המלעטער מאימת רבו: **חיי עולם**. תורה. תפלה צורך חיי שעה היא לרפואה לשלום ולמונוות: **נגה**. איחר: **מסרנב**. ממהר לעמוד: **דיינין** מתעטפין בטליתן כשפותחין בדין מאימת שכניה ושלא יפנו ראשן לכאן ולכאן ותהא דעתן מיושבת עליהם: **עסיקי ואסו**. בדין אחר וכבר מעוטפים הן וכשנגמר אותו דין בא לפניהם דין אחר סמוך למנחה הוי"ה התחלתן אשתפחו צעלי הדין בטענות דהכ"ל ליכא למימר משיתעטפו: **עמודי**. שעליית בית המדרש נשען עליהם:

חליש לביסו. מלעטערין שלא עסקו אותו היום בתורה: **תנא לכו חייא בר רב**. שגדול שכן הדיינים ולא ינטערו. ול"נ דאין זה [משמעות] לשון לביסו אלא לשון חלש דעמיהו ולשון חלש לביסו לשון תענית הו"ה" שלא סעדו כל היום. תנא לכו חייא בר רב שאין צריכין לישב ולידון כל היום אלא מקלַת היום ומה שאמר מן הבקר עד הערב מדרש הוא שחשוב הדבר כמעשה בראשית שאמר בו ערב וזוקר: **שמלכך**. דייןך שהדיין קרוי מלך שנאמר מלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כט): **לודים**. אומה שקורין קנלני"ש ואוכלי אדם הן והם רעבמנין: **מאכל יורשים**. יורשי הון רב שלא טרחו בו ואין עסקוים ודאגין לשוט אחרי מונוות ולעסוק במלאכה: **כוורק אבן לחמם**. קשה לגוף. ולי נראה לא קשה ולא יפה: מרחלאות שלהן ג' חדרים היו לו פנימי להזיע ולהסתפק אלמנעי שירד לחמוכו מן המרחץ ולבוש חלוקי ויואל לחיזון וגומר לביסותו ונח שם שעה מייגיעת המרחץ: **עומדים ערומים**. פנימי: **מקרא**. ק"ש: **ערומים ולבושים**. אלמנעי שיואל בו ערום וממהר לכסות את עצמו ויואל לחיזון: **וחולץ ספילין**. מראשו ואין צ"ל שאס אוחזן בידו בתיק שלהן שאינו מניח. והא דמתי ואין צ"ל כו' איידי דבעי למיתמי מליעתא ואינו מניח ואינו חולץ שאלמנעי לא כמרמץ גמור הוא ומקלַת מורת מרחץ עליו הלכך היו צראשו אין צריך לחלון היה אוחזן אסור להניחן שם צראשו אלא יואל לחיזון ומניחן: **אף על פי שאין בו לואה**. שפינוה משם: **צחדי**. שלא רחץ בו אדם מעולם אלא שהומינו לכך:

לבית הכסא מהו יש וימון
אסור לאדם שיטעום קודם שיתפלל תפלת המנחה. אין הלכה כי הא דריב"ל, וכבר פירשנוה בברכות בפרק תפלת השחר. אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דכי איכא צערא [בעלמאן], שרי גלימיה וכסי ויהי ומינח כרעיה בעבדא לקמיה מריה ומצלי. וכי איכא שלמא, לביש ומכסי ומעטף ומצלי. אמר הכון לקראת אלהיך ישראל. וכן ראוי לעשות. אמר רב אדא בר אהבה מתפלל אדם במרחץ. ואותיבנא עליה מיהא, הנכנס למרחץ מקום שבני אדם עומדים לבושים, יש שם שאילת שלום ומניח שם תפלין, ואין צ"ל שאינו חולץ. מקום שבני אדם עומדים ערומים ולבושים, יש שם שאילת שלום ואין שם קרית שמע ולא תפלה ולא תפלין, ואם היה לבוש אותן [אניוין] חולצן, מקום שבני אדם כולן ערומין, אין שם שאילת שלום, ואין צ"ל ק"ש ותפלה וחולץ תפלין, אחד מרחץ ואחד בית הכסא. ושנינן כי קאמר רב אדא במרחץ חרש ואשמעינן דהומנא במרחץ לאו מילתא היא אבל הומנא בבית הכסא לא איפשטיא ונקטינן לה לאיסורא.

יציאות השבת פרק ראשון שבת

התם לא שכיחא שכרות. וא"ת דצריש פ' בתרא דתענית (דף כו: וס) אמרינן שחרית ומוסף דכל יומא לא שכיח שכרות לא גזרינן מנחה ועעילה דשכיח שכרות חיישינן אלמא גם במנחה שכיח שכרות וי"ל דהתם לענין נשיאת כפים שאני דאפילו לא שמה אלא רביעית אסור לישא את כפיו:

מריחותא **למיכר המייניה** ועוד ליקוי הכי וליצ"י ומשני משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל. *ולא חייש לשנויי קושיא קמיימא מכאן ^אשצריך לאזור חלזיו כשמתפלל^ב ובמחזור ויטרי מפרש דטעם דבעינן אזור שלא יהא לצו רואה את הערוה ודוקא להן שלא היה להם מכנסים לכך היו צריכים לאזור בשעת תפלה אצל לדינן שיש לנו אצנט של מכנסים אין אנו צריכין לאזור^ג. **רמי פוזמקי**. מכאן יש להוכיח שאין להתפלל יתף אלא בנ"י באז דיו"כ: **אי איכא דאית צ"ה דינא ציעור**. משמע דעדדף דין מתלמוד תורה והא דלמרי' צפ' בתרא דמ"ק (דף פ.) גבי ההוא דטרקיה זיבורא ושביז עיילוהו למערמא דחסדיה ולא קבלוהו למערמא דדייני וקבלוהו^ה התם דדיינין שאנין מומחין שפעמים נוטין אחר השומד': **דין אמת** **לאמיתו**. אלפוקי ^ודין מרומה": **שאני**

יונה חר אמר משיתעטפו הדיינין וחד אמר משיפתחו בעלי דינים י'לא פליגי הא דעסקי ואתו בדינא הא דלא עסקי ואתו בדינא רב אמי ורב אסי הון יתבי וגרסי ביני עמודי וכל שעתא ושעתא הון מופחי אעיברא דרשא ואמרי אי איכא דאית ליה דינא ליעול וליתי רב חסדא ורבה בר רב הונא הון יתבי בדינא כולי יומא הוה קא חליש לבייהו תנא להו רב חייא בר רב מדרפתי ^יויעמוד העם על משה מן הבקר עד הערב וכי תעלה על דעתך שמשנה יושב ודן כל היום כולו תורתו מתי נעשית אלא לומר לך ^{יב}כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית כתיב הכא ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב וכתיב התם ^{יג}ויהי ערב ויהי בקר יום אחד יעד מתי יושבין בדין אמר רב ששת עד זמן סעודה אמר רב חמא מאי קרא דכתיב ^{יד}אי לך ארץ שמלכך גער ושריך בבקר יאכלו אשריך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו בגבורה ולא בשתי בגבורה של תורה ולא בשתייה של יין ^{טו}תנו רבנן שעה ראשונה מאכל לודים שניה מאכל לסמים שלישית מאכל יורשין רביעית מאכל פועלים חמישית מאכל כל אדם איני והאמר רב פפא רביעית זמן סעודה לכל אדם אלא רביעית מאכל כל אדם חמישית מאכל פועלים ששית מאכל ת"ח מכאן ואילך כוזרק ^{טז}אבן לחמת אמר אביי *לא אמרין אלא דלא טעים מידי בצפרא אבל טעים מידי בצפרא לית לן בה אמר רב אדא בר אהבה מתפלל אדם תפלתו בבית המרחץ מיתיבי ^{יז}הנכנס לבית המרחץ 'מקום שב"א עומדין לבושינ יש שם מקרא ותפלה ואין צריך לומר שאילת שלום ומניח תפלין ואין צריך לומר שאינו חולץ מקום שבני אדם עומדים "ערומים ולבושינ יש שם שאילת שלום ואין שם מקרא ותפלה ואינו חולץ תפלין ואינו מניח לבתחלה מקום שבני אדם עומדין ערומים אין שם שאילת שלום ואין צריך לומר מקרא ותפלה וחולץ תפלין ואין צריך לומר שאינו מניח כי קאמר רב אדא בר אהבה במרחץ שאין בו אדם ^{יח}והא אמר רבי יוסי בר חנינא 'מרחץ שאמרו אע"פ שאין בו אדם בית הכסא שאמרו אע"פ שאין בו צואה אלא כי קאמר רב אדא ^{יט}בחדתי והא מבעיא בעא ליה רבינא ^יהומינו או אין וימון ולא איפשיטא ליה לאו הוא הדין למרחץ לא דילמא שאני

י

עין מושפטי נר מצוה

זא טושי"ע א"ח סי' 6א
סעיף ג:
בזח ב' מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה ה' סמג
עשין יט טושי"ע שם סעיף ה:
בזח ב' מיי' שם טושי"ע שם סעיף ו:
ס' ד' מיי' שם הלכה ד סמג
שם טושי"ע א"ח סי' 6א
סעיף ג:
בא ד' מיי' שם ופ"ג מהל' צליה תפלה יא טושי"ע
א"ח סי' 6א סעיף ו בצה"ה וסי' כד סעיף 6:
בב' ד' מיי' פ"ג מהלכות סנהדרין הלכה ז ופ"ו מהלכות תפלה הל' ו סמג
עשין 1א טושי"ע א"ח סי' 6א ספי' ב וטושי"ע ח"מ סי' ה סעי' ה:
בג' ד' מיי' פ"ג מהל' סנהדרין הל' א סמג
עשין 1א טושי"ע ח"מ סי' ה סעיף ג:
בד' ט' י' מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ג טושי"ע א"ח סי' קנז ווס"י פד':
בד' י' נמי' שם הל' ב טושי"ע א"ח סימן פג סעיף א':
בזח ב' מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ג טושי"ע א"ח סי' פד וסי' מה ספי' ב [נכ"ח] כאן ונפ"ג דברכות ד' כ' סי' בראש' כאן ושם סי' עז:

מוסף תוספות

א. שמינעין דאפילו מי שלובש מכנסים שאין לבו רואה את הערוה. מי הרין. [ונ"י מהרש"ל והוא דלא ממחזר ויטרי שמיכא לחי"ט]. ג. [ואסור להתפלל בלא חזרה משום הכון. סי' הרין]. ג. ומיהו מצוה לאזור משום הכון לקראת אלהיך ישראל. מוס' הלא"ש. ד. טפי לדון. מוס' הלא"ש. ה. אלמא עדיפי חסדיה מדייני. י"ל. מוס' הלא"ש. ו. אבל דין מומחה צריך טפי מתלמוד תורה. מוס' הלא"ש. ז. נראה דמשום הכי נקט אמת. מוס' מגילה טו:

א. כדאמרין בשבועות מגין לדיין שירידע בדין שהוא מרומה ועדים מעידים עליו שלא יאמר אחתכנו ויהא קולר תלוי בצואר עדים תלמוד לומר מדבר שרך תרחק. מוס' הלא"ש.

רבינו חננאל

ומאימתי התחלת דין. אי הוו עסקי בדינא אחרינא משיפתחו בעלי הדין משנותיהן. ואי לא משיטעטפו הדיינין. עד מתי יושבין בדין עד זמן סעודה. ואסיקנא ארבע זמן סעודה לכל היא. כל דיון שדן דין אמת לאמתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו סייע במעשה בראשית. מי"ט במעשה בראשית כתיב ויהי ערב ויהי בקר, והכא כתיב ויבקר עד הערב. פוסקא עד שיתפלל. אריב"ל כיון שהגיע זמן תפלת המנחה

אסור לאדם שיטעום קודם שיתפלל תפלת המנחה. אין הלכה כי הא דריב"ל, וכבר פירשנוה בברכות בפרק תפלת השחר. אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דכי איכא צערא [בעלמאן], שרי גלימיה וכסי ויהי ומינח כרעיה בעבדא לקמיה מריה ומצלי. וכי איכא שלמא, לביש ומכסי ומעטף ומצלי. אמר הכון לקראת אלהיך ישראל. וכן ראוי לעשות. אמר רב אדא בר אהבה מתפלל אדם במרחץ. ואותיבנא עליה מיהא, הנכנס למרחץ מקום שבני אדם עומדים לבושים, יש שם שאילת שלום ומניח שם תפלין, ואין צ"ל שאינו חולץ. מקום שבני אדם עומדים ערומים ולבושים, יש שם שאילת שלום ואין שם קרית שמע ולא תפלה ולא תפלין, ואם היה לבוש אותן [אניוין] חולצן, מקום שבני אדם כולן ערומין, אין שם שאילת שלום, ואין צ"ל ק"ש ותפלה וחולץ תפלין, אחד מרחץ ואחד בית הכסא. ושנינן כי קאמר רב אדא במרחץ חרש ואשמעינן דהומנא במרחץ לאו מילתא היא אבל הומנא בבית הכסא לא איפשטיא ונקטינן לה לאיסורא.

(א) הונה ע"פ מה שגראה לפנינו בגמ' דהג"י אלו חולצן.